

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
H. SAUGMANDSGAARD ØE
fremsat den 22. april 2021¹

Sag C-186/18

José Cánovas Pardo SL
mod
Club de Variedades Vegetales Protegidas

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Tribunal Supremo (øverste domstol, Spanien))

»Præjudiciel forelæggelse – EF-sortsbeskyttelse – forordning (EF) nr. 2100/94 – artikel 96 – forældelse af krav i medfør af forordningens artikel 94 og 95 – treårig frist – vedvarende handlinger – handlinger, der gentager sig over tid – begyndelsestidspunkt (dies a quo) – tidspunkt for meddelelsen af EF-sortsbeskyttelse – tidspunkt, hvor indehaveren har fået kendskab til handlingen og den person, der har begået den – tidspunkt for ophøret af den pågældende adfærd – virkningerne af forældelsen – afgrænsning til handlinger, der har fundet sted for mere end tre år siden«

I. Indledning

1. Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 96 i forordning (EF) nr. 2100/94².
2. Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem selskabet Club de Variedades Vegetales Protegidas og selskabet José Cánovas Pardo SL (herefter »selskabet Pardo«) vedrørende sidstnævntes udnyttelse af mandarintræer af sorten Nadorcott uden indehaverens samtykke³.
3. Nærmere bestemt har selskabet Pardo iværksat kassationsappel ved den forelæggende ret alene vedrørende spørgsmålet om forældelse. Tvisten i hovedsagen er i den henseende kendetegnet ved den omstændighed, at indehaveren har ladet den treårige frist i medfør af artikel 96 i forordning nr. 2100/94 udløbe. Det er således fastslået, at indehaveren på tidspunktet for fremsættelsen af kravene mod selskabet Pardo i mere end tre år havde haft kendskab til de handlinger, der krænkede vedkommendes rettigheder, og den person, der havde begået disse handlinger.

¹ Originalsprog: fransk.

² Rådets forordning af 27.7.1994 om EF-sortsbeskyttelse (EUT 1994, L 227, s. 1).

³ For nemheds skyld bruger jeg i indledningen betegnelsen »indehaver«. De faktiske omstændigheder i hovedsagen er mere komplekse: Indehaveren har nemlig tildelt selskabet Carpa Dorada SA eksklusiv licens, og dette selskab har betroet selskabet Club de Variedades Vegetales Protegidas opgaven med at forvalte sine rettigheder. Jf. punkt 14 i dette forslag til afgørelse.

4. De spørgsmål, der er forelagt Domstolen, tager sigte på at få fastlagt, hvilke konsekvenser der skal drages af udløbet af denne treårige frist.

5. Af de grunde, som jeg vil redegøre for nedenfor, vil jeg foreslå Domstolen at besvare de forelagte spørgsmål således, at virkningerne af denne forældelse, såfremt der er tale om handlinger, der gentager sig over tid, alene gælder for de handlinger, der har fundet sted for mere end tre år siden. Indehaveren bevarer med andre ord retten til at fremsætte krav i medfør af artikel 94 og 95 i forordning nr. 2100/94 for så vidt angår de handlinger, der har fundet sted inden for de seneste tre år.

II. Retsforskrifter

6. Artikel 94 i forordning nr. 2100/94 med overskriften »Krænkelse« fastsætter:

»1. Hvis en person

- a) med hensyn til en sort, for hvilken der er meddelt EF-sortsbeskyttelse, foretager en af de i artikel 13, stk. 2, omhandlede handlinger uden at være berettiget hertil, eller
- b) ikke anvender en sortsbetegnelse korrekt som omhandlet i artikel 17, stk. 1, eller ikke giver de relevante oplysninger som omhandlet i artikel 17, stk. 2, eller
- c) i modstrid med artikel 18, stk. 3, benytter sortsbetegnelsen for en sort, for hvilken der er meddelt EF-sortsbeskyttelse, eller en betegnelse, der kan forveksles med en sådan sortsbetegnelse

kan indehaveren kræve, at krænkelsen bringes til ophør, eller at der betales en rimelig godtgørelse, eller begge dele.

2. Hvis den pågældende har handlet forsætligt eller uagtsomt, er han desuden forpligtet til at erstatte indehaveren eventuel yderligere opstået skade som følge af krænkelsen. Ved simpel uagtsomhed kan dette krav nedsættes i forhold til graden af den simple uagtsomhed, men dog ikke så meget, at det bliver mindre end den fordel, den krænkende part har haft som følge af krænkelsen.«

7. Denne forordnings artikel 95 bestemmer:

»Indehaveren kan kræve en rimelig godtgørelse af enhver, der i perioden fra offentliggørelsen af ansøgningen om EF-sortsbeskyttelse og meddelelsen heraf har foretaget en handling, som efter denne periode ville være forbudt som følge af EF-sortsbeskyttelsen.«

8. Nævnte forordnings artikel 96 har følgende ordlyd:

»Krav i medfør af artikel 94 og 95 forældes tre år efter det tidspunkt, på hvilket EF-sortsbeskyttelsen er blevet endeligt meddelt, og indehaveren har fået kendskab til handlingen og den person, der har begået overtrædelsen, og i mangel af et sådant kendskab 30 år efter afslutningen af den pågældende handling.«

III. Om EF-sortsbeskyttelsen af mandarintræer af sorten Nadorcott

9. De faktiske omstændigheder vedrører EF-sortsbeskyttelsen af mandarintræer af sorten Nadorcott og kan, således som de fremgår af forelæggelsesafgørelsen, sammenfattes som følger.

10. Den 22. august 1995 indgav selskabet Nador Cott Protection SARL en ansøgning til EF-Sortsmyndigheden om at blive meddelt beskyttelse af denne plantesort. Ansøgningen blev offentliggjort i *EF-Sortsmyndighedens Officielle Tidende* den 22. februar 1996.

11. Den 4. oktober 2004 meddelte EF-Sortsmyndigheden EF-sortsbeskyttelse. Denne afgørelse blev offentliggjort i *EF-Sortsmyndighedens Officielle Tidende* den 15. december 2004.

12. Den 14. april 2005 indgav Federación de Cooperativas Agrícolas Valencianas (landbrugssammenslutning i Valencia, Spanien) en klage med opsættende virkning til EF-Sortsmyndighedens appelkammer over denne afgørelse om meddelelse. Denne klage blev afvist ved en afgørelse af 8. november 2005, der blev offentliggjort i *EF-Sortsmyndighedens Officielle Tidende* den 15. februar 2006.

13. Den 21. marts 2006 anlagde landbrugssammenslutningen i Valencia søgsmål ved Den Europæiske Unions Ret til prøvelse af sidstnævnte afgørelse, denne gang uden opsættende virkning. Retten frifandt EF-Sortsmyndigheden ved dom af 31. januar 2008, Federación de Cooperativas Agrarias de la Comunidad Valenciana mod EF-Sortsmyndigheden – Nador Cott Protection (Nadorcott)⁴.

IV. De faktiske omstændigheder i tvisten i hovedsagen, de præjudicielle spørgsmål og retsforhandlingerne for Domstolen

14. Mens Nador Cott Protection er indehaver af rettighederne til mandarintræer af sorten Nadorcott, har selskabet Carpa Dorada eksklusiv licens til rettighederne over denne plantesort. Carpa Dorada betrodde Gestión de Licencias Vegetales (herefter »GESLIVE«), i perioden frem til den 12. december 2008, og efterfølgende selskabet Club de Variedades Vegetales Protegidas, opgaven med at forvalte sine rettigheder.

15. Selskabet Pardo har siden 2006 drevet en plantage med mandarintræer af sorten Nadorcott på en parcel i Alhama i provinsen Murcia (Spanien) (4 457 træer).

16. Den 30. oktober 2007 fremsatte GESLIVE et krav mod selskabet Pardo med pålæg om at ophøre med at udnytte denne plantesort, så længe selskabet ikke havde ansøgt om licens hertil.

17. Den 30. marts 2011 fremsendte selskabet Club de Variedades Vegetales Protegidas en anden skrivelse til selskabet Pardo med krav om, at selskabet, såfremt det var korrekt, at det drev en plantage med ca. 5 000 mandarintræer af sorten Nadorcott, ophørte med udnyttelsen heraf.

18. I november 2011 fremsatte selskabet Club de Variedades Vegetales Protegidas en begæring til Juzgado de lo Mercantil (handelsret, Spanien) om iværksættelse af midlertidige foranstaltninger med henblik på at konstatere krænkelser.

⁴ T-95/06 (EU:T:2008:25).

19. Selskabet Club de Variedades Vegetales Protegidas anlagde et søgsmål mod selskabet Pardo med påstand om, at der blev konstateret krænkelse af de legitime rettigheder over sorten Nadorcott under den midlertidige beskyttelsesperiode (fra den 26.2.1996 til den 15.2.2006)⁵. Førstnævnte selskab nedlagde samtidig påstand om, at selskabet Pardo blev idømt betaling af en rimelig godtgørelse på 17 500 EUR plus moms.

20. Derudover nedlagde selskabet Club de Variedades Vegetales Protegidas påstand om krænkelse som følge af de udnyttelseshandlinger, der havde fundet sted efter den 15. februar 2006. Nævnte selskab nedlagde nærmere bestemt påstand om, at der blev konstateret krænkelse af de legitime rettigheder over sorten Nadorcott fra denne dato og frem til ophøret med disse handlinger. Det nedlagde endvidere påstand om, at selskabet Pardo blev dømt til at ophøre med denne udnyttelse uden tilladelse fra indehaveren af sorten, at fjerne og i givet fald destruere ethvert plantemateriale af denne sort, som måtte være i dets besiddelse, at betale en godtgørelse til førstnævnte selskab på 35 000 EUR plus moms, og for egen regning at offentliggøre dommens overskrift og konklusion.

21. Juzgado de lo Mercantil (handelsret) frifandt selskabet Pardo med den begrundelse, at den treårige forældelsesfrist i medfør af artikel 96 i forordning nr. 2100/94 var udløbet. Nævnte ret fastslog til støtte for sit ræsonnement, at indehaveren havde haft kendskab til selskabet Pardos udnyttelseshandlinger i det mindste siden den 30. oktober 2007, dvs. det tidspunkt, på hvilket GESLIVE fremsatte krav mod selskabet Pardo.

22. Selskabet Club de Variedades Vegetales Protegidas iværksatte appel af denne dom ved Audiencia Provincial de Murcia (den regionale domstol i Murcia, Spanien). Nævnte ret fastslog dels, at krænkelseerne havde gentaget sig over tid, dels at forældelsesfristen var blevet afbrudt i november 2009 med iværksættelsen af visse midlertidige foranstaltninger. Nævnte ret fandt derfor, at alene de udnyttelseshandlinger, der havde fundet sted tidligere end tre år før iværksættelsen af disse midlertidige foranstaltninger, var omfattet af forældelsesfristen.

23. For så vidt angår sagens realitet anførte Audiencia Provincial de Murcia (den regionale domstol i Murcia), at selskabet Pardo ikke bestred hverken udnyttelsen eller manglende samtykke fra indehaveren af plantesorten, men alene godtgørelsen. I den forbindelse anvendte nævnte ret ved beregningen af godtgørelsen for såvel krænkelsen som den midlertidige beskyttelse et beløb på 7 EUR pr. træ, hvilket gav et samlet beløb på 31 199 EUR. Selskabet Pardo blev endvidere dømt til at ophøre med de krænkende handlinger, at fjerne og i givet fald destruere ethvert plantemateriale af denne sort, som måtte være i dets besiddelse, herunder det høstede materiale, og for egen regning at offentliggøre dommens overskrift og konklusion.

24. Selskabet Pardo har iværksat kassationsappel ved Tribunal Supremo (øverste domstol, Spanien), hvorved den af appeldomstolen foretagne fortolkning af artikel 96 i forordning nr. 2100/94 for så vidt angår forældelsen bestrides.

25. Tribunal Supremo (øverste domstol) har fremhævet, at retten i denne henseende har sondret mellem krænkende handlinger, der har været enkeltstående, og krænkende handlinger, der har fundet sted over længere tid, eller som er »fortsatte«. Nævnte ret har henvist til en nylig dom inden for varemærkeretten, hvori den fastslog, at, når krænkelsen udgør en sammenhængende

⁵ I mangel af nærmere angivelse i forelæggelsesafgørelsen antager jeg, at dette søgsmål blev anlagt efter begæringen om midlertidige foranstaltninger, som blev fremsat i november 2011.

adfærd, forlænges det tidspunkt, hvorfra forældelsesfristen skal beregnes, idet dette således forlænges, så længe den fortsatte eller gentagne krænkelse varer ved. Nævnte ret ønsker oplyst, om denne fortolkning kan overføres på artikel 96 i forordning nr. 2100/94.

26. For så vidt angår tvisten i hovedsagen har den forelæggende ret anført dels, at der er forløbet mere end tre år fra det tidspunkt, hvor indehaveren har fået kendskab til de handlinger, der krænkede vedkommendes rettigheder, og den person, der har begået disse handlinger, dels at de krænkende handlinger var vedblevet med at finde sted på tidspunktet for fremsættelsen af kravene i medfør af artikel 94 og 95 i forordning nr. 2100/94. I en sådan situation ønsker den forelæggende ret oplyst, om forældelsen i henhold til denne forordnings artikel 96 omfatter:

- samtlige handlinger, der krænker indehaverens rettigheder, således at de fremsatte krav skal afvises i deres helhed, eller
- alene handlinger, der har fundet sted uden for den treårige frist i medfør af artikel 96, således at de nævnte krav er gyldige for så vidt angår de handlinger, der har fundet sted inden for de seneste tre år.

27. Under disse omstændigheder har Tribunal Supremo (øverste domstol) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

- »1) Er det i strid med artikel 96 i [forordning nr. 2100/94] at fortolke bestemmelsen således, at de krav, der er omhandlet i forordningens artikel 94 og 95, er at betragte som forældede, så snart fristen på tre år fra det tidspunkt, hvorpå indehaveren, efter at EF-sortsbeskyttelsen er blevet endeligt meddelt, har fået kendskab til den krænkende handling og den person, der har begået den, er udløbet, også selv om de krænkende handlinger er vedblevet med at finde sted frem til det tidspunkt, hvor kravet fremsættes?
- 2) Såfremt det første spørgsmål besvares benægtende, skal artikel 96 i [forordning nr. 2100/94] da fortolkes således, at forældelsesfristen alene finder anvendelse på de handlinger, der har fundet sted uden for fristen på de tre seneste år inden kravets fremsættelse, men ikke i forbindelse med de handlinger, der har fundet sted inden for dette tidsrum?
- 3) Såfremt det andet spørgsmål besvares bekræftende, vil der da alene kunne gives medhold i kravet om ophør og ligeledes i kravet om skadeserstatning for så vidt angår de handlinger, der har fundet sted inden for de seneste tre år?«

28. Anmodningen om præjudiciel afgørelse indgik til Domstolens Justitskontor den 9. marts 2018. Parterne i hovedsagen, den græske regering og Europa-Kommissionen har indgivet skriftlige indlæg.

29. Retsforhandlingerne i denne sag blev ved afgørelse truffet af Domstolens præsident den 13. februar 2019 udsat på afgørelsen i sag C-176/18, *Club de Variedades Vegetales Protegidas*⁶. Efter meddelelsen om denne dom den 10. januar 2020 har den forelæggende ret besluttet at fastholde sin anmodning.

⁶ Dom af 19.12.2019 (C-176/18, EU:C:2019:1131).

V. Bedømmelse

30. Jeg noterer indledningsvis, at omfanget af tvisten i hovedsagen er begrænset til spørgsmålet om forældelse. Dels bestred selskabet Pardo ved appeldomstolen således hverken udnyttelsen eller det manglende samtykke fra indehaveren. Dels vedrører den kassationsappel, som selskabet har iværksat ved den forelæggende ret, alene forældelsen⁷.

31. I modsætning til i sagen Club de Variedades Vegetales Protegidas⁸ er Domstolen dermed ikke blevet anmodet om at fortolke artikel 13 i forordning nr. 2100/94 med henblik på kvalificeringen af de i hovedsagen omhandlede handlinger.

32. Jeg vil fremhæve, at de spørgsmål, der er forelagt Domstolen i nærværende sag, vedrører den første forældelsesregel i artikel 96 i forordning nr. 2100/94, nærmere bestemt den regel, i medfør af hvilken indehaverens krav forældes tre år efter det tidspunkt, på hvilket EF-sortsbeskyttelsen er blevet endeligt meddelt, og indehaveren har fået kendskab til handlingen og den person, der har begået overtrædelsen⁹.

33. Jeg erindrer om, at forældelsesreglerne i artikel 96 i forordning nr. 2100/94 ikke har indflydelse på, hvorvidt der foreligger sortsbeskyttelse, men alene på indehaverens mulighed for at fremsætte krav mod den person, hvis handlinger har krænkede de eksklusive rettigheder, som indehaveren opnår ved en sådan beskyttelse.

34. Tre fortolkninger er blevet foreslået Domstolen med henblik på at besvare de forelagte spørgsmål.

35. Ifølge én fortolkning omfatter den forældelsesfrist, der er fastsat i artikel 96 i forordning nr. 2100/94, i en sådan situation indehaverens krav i medfør af denne forordnings artikel 94 og 95 *i deres helhed* uafhængigt af det tidspunkt, på hvilket de pågældende handlinger har fundet sted. Da indehaveren i mere end tre år har haft kendskab til såvel de omtvistede handlinger som den person, der har begået dem, har indehaveren fortabt enhver mulighed for at gøre sine rettigheder gældende i henseende hertil. Dette er i det væsentlige det standpunkt, som retten i første instans indtog i hovedsagen¹⁰, og ligeledes det standpunkt, som selskabet Pardo har forfægtet.

36. Ifølge en anden fortolkning er de krav, som indehaveren har fremsat, kun *delvis forældede*. Virkningerne af forældelsen omfatter alene de handlinger, der har fundet sted tidligere end tre år før fremsættelsen af krav i medfør af artikel 94 og 95 i forordning nr. 2100/94. Dette er i det væsentlige det standpunkt, som den græske regering har forfægtet. Denne fortolkning er – i det mindste delvis – sammenfaldende med appeldomstolens afgørelse i hovedsagen¹¹.

⁷ Jf. punkt 23 og 24 i dette forslag til afgørelse.

⁸ Dom af 19.12.2019 (C-176/18, EU:C:2019:1131).

⁹ Ifølge den anden forældelsesregel i denne bestemmelse forældes disse krav 30 år efter afslutningen af den pågældende handling, når indehaveren ikke har fået kendskab til handlingen og den person, der har begået overtrædelsen.

¹⁰ Jf. punkt 21 i dette forslag til afgørelse.

¹¹ Jf. punkt 22 i dette forslag til afgørelse. Ifølge oplysningerne fra den forelæggende ret fandt appeldomstolen, at alene de handlinger, der havde fundet sted tre år før den afbrydelse af forældelsesfristen, som var foranlediget af iværksættelsen af midlertidige foranstaltninger, var forældede. Da Domstolen ikke er blevet anmodet om at tage stilling i denne henseende, og da den ikke har modtaget andre oplysninger herom, er den ikke i stand til at udtale sig om, hvorvidt der i givet fald foreligger en afbrydelse af forældelsesfristen.

37. Endelig, ifølge en tredje fortolkning, er kravene i medfør af artikel 94 og 95 i forordning nr. 2100/94 *på ingen måde forældede*, henset til den omstændighed, at de handlinger, der krænkede indehaverens rettigheder, er vedblevet med at finde sted på tidspunktet for fremsættelsen af nævnte krav. Indehaveren kan gøre sine rettigheder gældende i forhold til samtlige omtvistede handlinger, når den person, der har begået disse handlinger (selskabet Pardo i tvisten i hovedsagen), ikke er ophørt hermed¹². Dette er i det væsentlige det standpunkt, som selskabet Club de Variedades Vegetales Protegidas har forfægtet.

38. Jeg vil indledningsvis forkaste denne tredje fortolkning (der foreligger ikke forældelse), idet jeg vil undersøge spørgsmålet om begyndelsestidspunktet (*dies a quo*) i henhold til den første forældelsesregel i artikel 96 i forordning nr. 2100/94.

39. Jeg vil herefter redegøre for grundene til, at det ved undersøgelsen af spørgsmålet om *virkningerne* af denne forældelsesregel er den anden fortolkning (delvis forældelse), der skal anvendes, og ikke den første fortolkning (fuldstændig forældelse).

A. Om begyndelsestidspunktet (*dies a quo*) i henhold til den første forældelsesregel i artikel 96 i forordning nr. 2100/94 (det første spørgsmål)

40. Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om den treårige frist i henhold til den første forældelsesregel i artikel 96 i forordning nr. 2100/94 kan begynde at løbe, selv om de handlinger, der krænker indehaverens rettigheder, ikke er ophørt.

41. Ifølge den første forældelsesregel i artikel 96 i forordning nr. 2100/94 forældes indehaverens krav tre år efter det tidspunkt, på hvilket EF-sortsbeskyttelsen er blevet endeligt meddelt, og indehaveren har fået kendskab til handlingen og den person, der har begået overtrædelsen.

42. Begyndelsestidspunktet, eller *dies a quo*, er således det tidspunkt, på hvilket to betingelser er opfyldt: For det første er EF-sortsbeskyttelsen blevet meddelt, for det andet har indehaveren fået kendskab til handlingen og den person, der har begået den.

43. Mere konkret, og således som den græske regering har fremhævet, begynder den treårige forældelsesfrist at løbe på tidspunktet *for den sidst indtrufne begivenhed* mellem på den ene side meddelelsen af EF-sortsbeskyttelse og på den anden side indehaverens kendskab til handlingen og den person, der har begået den.

44. Inden for rammerne af tvisten i hovedsagen fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at disse to betingelser var opfyldt senest den 30. oktober 2007. EF-Sortsmyndighedens appelkammer afviste nemlig den opsættende klage over meddelelsen af EF-sortsbeskyttelse ved en afgørelse af 8. november 2005, der blev offentliggjort den 15. februar 2006¹³. Det var desuden den 30. oktober 2007, at GESLIVE fremsatte det første krav mod selskabet Pardo med pålæg om at ophøre med at udnytte denne plantesort¹⁴.

¹² Jf. punkt 25 i dette forslag til afgørelse.

¹³ Jf. punkt 12 i dette forslag til afgørelse.

¹⁴ Jf. punkt 16 i dette forslag til afgørelse.

45. Efter denne præcisering bliver det efter min opfattelse klart, at den tredje fortolkning, der er foreslået Domstolen, og hvorefter forældelsesfristen ikke kan begynde at løbe, før de omtvistede handlinger er ophørt, ville svare til at omskrive den første forældelsesregel i artikel 96 i forordning nr. 2100/94.

46. Denne første regel henviser nemlig på ingen måde til tidspunktet for ophøret af de omtvistede handlinger. Denne konstatering er i sig selv tilstrækkelig til at forkaste den tredje fortolkning, som i praksis ville føre til, at der blev tilføjet en tredje betingelse for fastlæggelsen af dies a quo: Der skal være meddelt sortsbeskyttelse, indehaveren skal have fået kendskab til handlingerne og den person, der har begået dem, og *de pågældende handlinger skal være ophørt*.

47. Jeg vil tilføje, at denne fortolkning ville være i strid med det mål om retssikkerhed, der forfølges med enhver forældelsesregel, således som den græske regering med føje har gjort gældende. Forældelsesfrister har nemlig til formål at tjene retssikkerheden, hvilket Domstolens faste praksis bekræfter¹⁵. Domstolen har bl.a. præciseret, at en sådan frist for at opfylde dette formål skal være fastsat på forhånd, og enhver analog anvendelse af en forældelsesfrist skal kunne forudses af borgeren¹⁶.

48. Den tredje foreslåede fortolkning ville imidlertid være i strid med retssikkerhedskravet, for så vidt som indehaveren, så længe de omtvistede handlinger ikke er ophørt, ville have mulighed for *på et hvilket som helst tidspunkt* at fremsætte krav i medfør af artikel 94 og 95 i forordning nr. 2100/94 i forhold til samtlige disse handlinger, vel at mærke *uafhængigt af det tidspunkt, på hvilket handlingerne har fundet sted*.

49. Inden for rammerne af tvisten i hovedsagen ville denne fortolkning således gøre det muligt for indehaveren at lade selskabet Pardo udnytte mandarintræer af sorten Nadorcott i flere årtier og derefter lægge sag an mod dette selskab hvad angår *samtlige* handlinger, der måtte have krænket indehaverens rettigheder.

50. Det er indlysende, at en sådan fortolkning er uforenelig med det mål om retssikkerhed, som forfølges med forældelsesreglerne. Jeg vil i den forbindelse fremhæve, at den krænkende part kan have begået de handlinger, der foreholdes vedkommende, i god tro, dvs. uden at vide, at indehaverens rettigheder derved blev krænket.

51. Jeg er desuden nødt til at fremhæve en paradoksal konsekvens af den tredje fortolkning, der er foreslået Domstolen, ud fra et mere helhedsorienteret perspektiv. Den anden forældelsesregel i artikel 96 i forordning nr. 2100/94, der fastsætter en frist på 30 år, kan nemlig efter min opfattelse ikke anvendes i en situation som den i hovedsagen omhandlede, eftersom denne regel forudsætter, at indehaveren *ikke har kendskab* til de omtvistede handlinger og den person, der har begået dem. Hvis man anvendte den tredje fortolkning, der er foreslået Domstolen, og hvorefter forældelsen efter tre år først begynder, når de omtvistede handlinger er ophørt, ville de handlinger, der vedbliver med at finde sted, og som indehaveren har kendskab til, *aldrig nogensinde kunne forældes*, hverken i medfør af den første regel (idet denne forudsætter, at handlingerne er ophørt) eller i medfør af den anden regel (idet denne forudsætter, at indehaveren ikke har kendskab til handlingerne).

¹⁵ Jf. bl.a. dom af 13.6.2013, Unanimes m.fl. (C-671/11 – C-676/11, EU:C:2013:388, præmis 31), af 7.7.2016, Lebek (C-70/15, EU:C:2016:524, præmis 55), og af 30.4.2020, Nelson Antunes da Cunha (C-627/18, EU:C:2020:321, præmis 44).

¹⁶ Jf. dom af 5.5.2011, Ze Fu Fleischhandel og Vion Trading (C-201/10 og C-202/10, EU:C:2011:282, præmis 32), af 23.1.2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo (C-387/17, EU:C:2019:51, præmis 71), og af 5.3.2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, præmis 112).

52. Henset til det ovenstående nærer jeg ikke videre tvivl om, at den tredje fortolkning må forkastes. Begyndelsestidspunktet for den treårige frist i medfør af artikel 96 i forordning nr. 2100/94 kan ikke gøres betinget af, at de pågældende handlinger er ophørt: De eneste kriterier, der finder anvendelse, er det tidspunkt, på hvilket EF-sortsbeskyttelsen er blevet meddelt, og det tidspunkt, på hvilket indehaveren har fået kendskab til handlingen og den person, der har begået den.

53. For fuldstændighedens skyld vil jeg yderligere præcisere, at kriteriet om indehaverens »kendskab« efter min opfattelse skal fortolkes således, at det omhandler enhver situation, hvor indehaveren havde kendskab eller *burde have haft kendskab* til handlingen og den person, der har begået den. Hvis alene kriteriet om *faktisk* kendskab blev anvendt, ville indehaveren nemlig have mulighed for at forlænge begyndelsestidspunktet for forældelsen på ubestemt tid ved at nægte at få kendskab til handlingen og/eller den person, der har begået den. En sådan fortolkning kan ikke accepteres under hensyntagen til formålet med enhver forældelsesregel, nemlig debtors retssikkerhed¹⁷. Det ville efter min opfattelse være at foretrække, at ordlyden af artikel 96 i forordning nr. 2100/94 blev ændret, således at den mere præcist afspejlede den egentlige betydning af dette kriterium.

54. Henset til det ovenstående skal den forelæggende rets første spørgsmål besvares som følger. Artikel 96 i forordning nr. 2100/94 skal fortolkes således, at den treårige frist begynder at løbe på tidspunktet for den sidst indtrufne begivenhed, dvs. enten på det tidspunkt, på hvilket EF-sortsbeskyttelsen er blevet meddelt, eller på det tidspunkt, på hvilket indehaveren har fået kendskab til handlingen og den person, der har begået den, vel at mærke uafhængigt af det tidspunkt, på hvilket handlingerne i givet fald er ophørt.

B. Om rækkevidden af virkningerne af den første forældelsesregel i artikel 96 i forordning nr. 2100/94 (det andet og det tredje spørgsmål)

55. Med det andet og det tredje spørgsmål, som skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 96 i forordning nr. 2100/94 skal fortolkes således, at virkningerne af forældelsen, når den treårige frist er udløbet for så vidt angår handlinger, der gentager sig over tid, da gælder for samtlige handlinger uafhængigt af det tidspunkt, på hvilket handlingerne har fundet sted, eller alene for handlinger, der har fundet sted tidligere end tre år før fremsættelsen af krav i medfør af denne forordnings artikel 94 og 95.

56. Jeg vil indledningsvis minde om følgende kendsgerning: Forældelsesreglerne i artikel 96 i forordning nr. 2100/94 kan kun få virkning i forhold til handlinger, der har fundet sted i fortiden. Følgelig kan et krav, der fremsættes i medfør af denne forordnings artikel 94, stk. 1, med henblik på *fremadrettet* at opnå ophør af handlinger, der krænker indehaverens rettigheder, ikke være omfattet af forældelse.

57. Det spørgsmål, som den forelæggende ret har forelagt, forudsætter dermed en fastlæggelse af rækkevidden af virkningerne af denne forældelse *i forhold til fortiden*, nærmere bestemt i forbindelse med krav med påstand om betaling af en rimelig godtgørelse (artikel 94, stk. 1, og artikel 95 i forordning nr. 2100/94) eller om erstatning for yderligere opstået skade som følge af handlinger, der er begået forsætligt eller uagtsomt (denne forordnings artikel 94, stk. 2).

¹⁷ Jf. i denne retning mit forslag til afgørelse Nelson Antunes da Cunha (C-627/18, EU:C:2019:1084, punkt 46): »Jeg gør [...] opmærksom på, at forældelsesreglerne er af grundlæggende betydning i formueretten. Forældelse er således til hinder for, at kreditor kan kræve tilbagebetaling af sin fordring. Som Domstolen tidligere har fastslået, skal forældelsesreglerne tilgodese debtors retssikkerhed gennem fastsættelse af en tidsbegrænsning.«

58. I praksis melder sig følgende spørgsmål: Såfremt indehaveren lader den treårige forældelsesfrist udløbe, fortaber vedkommende da *fuldt ud* retten til at kræve betaling af en rimelig godtgørelse og/eller erstatning for yderligere opstået skade som følge af handlinger, der har fundet sted i fortiden (hvilket svarer til den første fortolkning, der er blevet foreslået Domstolen¹⁸), eller bevarer vedkommende denne ret for så vidt angår de seneste handlinger, dvs. handlinger, der har fundet sted inden for de seneste tre år (hvilket svarer til den anden fortolkning¹⁹)?

59. Jeg må konstatere, at ordlyden af artikel 96 i forordning nr. 2100/94 ikke udtrykkeligt afgør dette spørgsmål, i modsætning til spørgsmålet om *dies a quo*, som blev undersøgt ovenfor.

60. Der er ikke desto mindre flere forhold, der taler for den anden fortolkning, der er foreslået Domstolen, og i medfør af hvilken indehaveren bevarer retten til at kræve skadesløsholdelse for de handlinger, der er begået inden for de seneste tre år.

61. For det første omhandler artikel 96 i forordning nr. 2100/94 forældelse af en »handling« og ikke af en adfærd, hvilket ville være at betragte som en »sammenhæng af handlinger«. Denne brug af entalsformen er så meget desto mere karakteristisk, som kravene i medfør af denne forordnings artikel 94 og 95 for det meste tager sigte på en sammenhæng af adskilte handlinger, der hver især krænker indehaverens rettigheder²⁰.

62. Denne brug af entalsformen indikerer, at der med henblik på anvendelsen af artikel 96 i forordning nr. 2100/94 skal foretages en *særskilt* vurdering af de handlinger, der krænker indehaverens rettigheder. For at fastlægge virkningerne af forældelsen skal det således for hver enkelt handling undersøges særskilt, om den treårige forældelsesfrist er udløbet.

63. I praksis skal den nationale ret for hver krænkende handling efterprøve, om der er forløbet mere end tre år fra den sidst indtrufne begivenhed mellem på den ene side det tidspunkt, på hvilket EF-sortsbeskyttelsen er blevet meddelt, og på den anden side det tidspunkt, på hvilket indehaveren har fået kendskab til handlingen og den person, der har begået den, således at forstå, at dette kendskab ikke kan indtræffe, før den pågældende handling har fundet sted.

64. Dette betyder, at handlinger, der er foretaget i den midlertidige beskyttelsesperiode, og som er omhandlet i artikel 95 i forordning nr. 2100/94, forældes før handlinger, der er foretaget efter meddelelsen af EU-sortsbeskyttelse, og som er genstand for denne forordnings artikel 94.

65. Det er min opfattelse, at retslitteraturen inden for sortsbeskyttelse har talt for denne løsning²¹.

¹⁸ Jf. punkt 35 i dette forslag til afgørelse.

¹⁹ Jf. punkt 36 i dette forslag til afgørelse.

²⁰ Eksempelvis ville en krænkende part, der ønskede at sælge mandarintræer af sorten Nadorcott uden indehaverens tilladelse, kunne foretage følgende handlinger én efter én: behandling af mandarintræerne med henblik på formering heraf, formering som sådan, udbud til salg, udførsel med henblik på salg, salg som sådan, oplagring af mandarintræerne med henblik på de her nævnte formål. Hver enkelt af disse handlinger ville krænke indehaverens rettigheder i medfør af artikel 13, stk. 2, i forordning nr. 2100/94.

²¹ H. Leßmann og G. Würtenberger, *Deutsches und europäisches Sortenschutzrecht*, Nomos, Baden-Baden, 2009 (2. udg.), § 7, punkt 102, s. 309: »Bei wiederholten Verletzungshandlungen erfüllt jede einzelne Handlung den Tatbestand der Verletzung. Jede Einzelhandlung setzt damit gesondert die Verjährung des Unterlassungsanspruchs sowie des aus ihr fließenden Schadenersatzanspruchs in Lauf, sofern die weiteren Voraussetzungen – Kenntnis des Verletzten von der Verletzungshandlung und der Person des Verletzers – gegeben sind.« (»Ved gentagne krænkende handlinger udgør hver enkeltstående handling de faktiske omstændigheder for krænkelsen. Hver enkeltstående handling igangsætter således særskilt forældelsen af kravet om ophør og af det heraf følgende krav om skadesløsholdelse, for så vidt som de øvrige betingelser – indehaverens kendskab til den krænkende handling og den person, der har begået krænkelsen – er opfyldt.«).

66. For det andet henleder jeg opmærksomheden på de praktiske implikationer af den modsatte fortolkning, hvorefter udløbet af den treårige frist i medfør af artikel 96 i forordning nr. 2100/94 indebærer en forældelse, der gælder for *samtlig*e handlinger, hvorved indehaverens rettigheder er blevet krænket, uafhængigt af det tidspunkt, på hvilket handlingerne har fundet sted.

67. I praksis ville denne fortolkning, således som selskabet Club de Variedades Vegetales Protegidas med føje har gjort gældende, risikere at føre til en paradoksal løsning, hvorefter enhver *fremtidig* krænkende handling, såfremt den udgår fra en adfærd, som indehaveren har haft kendskab til i mere end tre år, ville være omfattet af forældelse.

68. Inden for rammerne af tvisten i hovedsagen ville den omstændighed, at indehaveren har ladet en periode på tre år forløbe efter fremsættelsen af det første krav den 30. oktober 2007, ifølge nævnte fortolkning således være tilstrækkelig til, at indehaveren ville fortabe enhver mulighed for at gøre sine rettigheder gældende i forhold til den omtvistede adfærd, herunder også fremadrettet, såfremt denne adfærd vedbliver med at finde sted.

69. En sådan fortolkning er efter min opfattelse vanskeligt forenelig med det, der på én gang udgør genstanden for og formålet med forordning nr. 2100/94, nemlig EF-sortsbeskyttelsen.

70. Jeg vil desuden fremhæve, at denne risiko på ingen måde er teoretisk, for så vidt som et betydeligt antal handlinger, der i sager vedrørende sortsbeskyttelse krænker indehaverens rettigheder, udgår fra en adfærd, der varer ved over tid²².

71. For det tredje noterer jeg, at den fortolkning, som jeg foreslår, er almindeligt anerkendt i sager vedrørende forældelse af patentretlige krænkelser, et område, der har flere lighedspunkter med sortsbeskyttelsesretten²³.

²² H. Leßmann og G. Würtenberger, *Deutsches und europäisches Sortenschutzrecht*, Nomos, Baden-Baden, 2009 (2. udg.), § 7, punkt 103, s. 309: »Gerade im pflanzlichen Bereich erstrecken sich Verletzungshandlungen über lange Zeiträume. Pflanzen werden in der Regel nicht in Einzelexemplaren vermehrt, sondern in größerem Umfang. Dies gilt auch für Obstbäume, andernfalls wäre eine gewerbliche Nutzung ohne Lizenz vermehrter Pflanzen nicht rentabel. Insbesondere das Anbieten und der Verkauf von sortenschutzverletzendem Material kann sich deshalb gerade im Gehölzbereich über große Zeiträume erstrecken. Auch wenn durch eine einzige Handlung große Mengen sortenschutzrechtsverletzender Pflanzen vermehrt worden waren und somit im strafrechtlichen Sinn eine einzige Handlung darstellen, ist die kontinuierliche Abgabe solchen Materials über längere Zeiträume jedes Mal eine Verletzungshandlung. Mit jeder Einzelhandlung wird damit der Lauf der Verjährung ausgelöst.« (»Særligt på planteområdet strækker de krænkende handlinger sig over længere perioder. Som regel reproduceres planter ikke i enkeltseksemplarer, men i større omfang. Dette gælder også for frugttræer, da kommerciel udnyttelse af formerede unplanter uden licens ellers ikke ville være rentabelt. I særdeleshed kan udbud og salg af materiale, der krænker sortsbeskyttelsen, således strække sig over lange perioder, særligt på området for træplantning. Selv om store mængder planter, der krænker sortsrettighederne, er blevet formeret ved en enkeltstående handling og således udgør en enkeltstående handling i strafferetlig henseende, udgør den fortsatte forsyning af dette materiale over lange perioder hver gang en krænkende handling. Hver enkeltstående handling igangsætter således forældelsesfristen.«)

²³ Jf. bl.a. N. Bouche, »La prescription en droit des obtentions végétales et autres satellites du brevet«, i *Propriétés Intellectuelles*, nr. 68, juli 2018, s. 34-39: »Plantesorter er på én gang udelukket fra patentbarhed og den primære genstand for plantesortsretten, således at det, der kan beskyttes ved patent, ikke kan være omfattet af en sortsrettighed, og omvendt. Til trods for denne radikale opdeling er der alligevel en forbindelse, et slægtskab, mellem patentret og plantesortsret. Selv om man har foretrukket at imødegå plantesortsområdets særlige beskaffenhed ved et særligt regelsæt, har de to områder det til fælles, at de vedrører tekniske fornyelser (idet patentretten i sidste ende er den almene ret, og plantesortsretten er den særlige ret vedrørende sortsforædling).«

72. Således er det i navnlig den tyske²⁴, den franske²⁵ og den belgiske²⁶ retslitteratur blevet fremhævet, at ophavsretlige krænkelser på patentområdet skal behandles som en »række af overtrædelser« og ikke som en »vedvarende overtrædelse«²⁷. Denne løsning svarer i det væsentlige til den, som jeg har foreslået ovenfor, og som består i med henblik på anvendelsen af artikel 96 i forordning nr. 2100/94 at foretage en *særskilt* vurdering af de handlinger, der krænker indehaverens rettigheder.

73. For det fjerde og for fuldstændighedens skyld vil jeg præcisere, at såvel forordning (EU) 2017/1001 om EU-varemærker²⁸ som direktiv (EU) 2015/2436 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varemærker²⁹ indeholder en regel om »rettighedsfortabelse på grund af passivitet«, som i alt væsentligt svarer til den første fortolkning, der er foreslået Domstolen³⁰ – og som jeg i det ovenstående har forkastet.

74. Artikel 61, stk. 1, i forordning 2017/1001 og artikel 9, stk. 1, i direktiv 2015/2436 fastsætter således, at hvis indehaveren i fem på hinanden følgende år har tålt og været bekendt med brugen af et yngre varemærke, kan den pågældende indehaver ikke kræve dette erklæret ugyldigt, bortset fra i tilfælde, hvor ansøgningen om registrering er indgivet i ond tro³¹. Derudover anføres det videre i nævnte forordnings artikel 16, stk. 1, og i nævnte direktivs artikel 18, stk. 1, at indehaveren i et sådant tilfælde ikke længere har ret til i forbindelse med en sag om varemærkekrænkelser at kræve anvendelsen af dette varemærke forbudt.

75. Varemærkeretten indeholder således en regel om, at indehaveren, såfremt denne efter at have fået kendskab til et yngre varemærke lader en periode på fem år forløbe, fortaber enhver mulighed for at anlægge sag, også *fremadrettet*, hvad enten det er inden for rammerne af et ugyldighedssøgsmål eller en sag om varemærkekrænkelser.

²⁴ Jf. bl.a. G. Benkard, *Kommentar zum Patentgesetz*, C.H. Beck, München, 2015 (9. udg.), § 141, punkt 6, s. 1906: »Bei vergangenheitsbezogenen Ansprüchen setzen dagegen die einzelnen Schädigungen jeweils eigene Verjährungsfristen in Lauf, so dass jede schadenstiftende Handlung bzw. jeder schadenstiftende Teilakt verjährungsrechtlich separat zu betrachten ist.« (»For krav, der vedrører fortiden, igangsætter de enkelte skader derimod deres egen forældelsesfrist, således at hver skadevoldende handling eller hver skadevoldende delhandling i forældelsesmæssig henseende skal betragtes særskilt.«)

²⁵ J. Passa, *Droit de la propriété industrielle*, II, *Brevets d'invention, protections voisines*, LGDJ, Paris, 2013, nr. 631, s. 684: »Da ophavsretlige krænkelser i retspraksis er blevet behandlet som vedvarende, dvs. som overtrædelser, der fornyes hvert øjeblik, så længe den pågældende adfærd varer ved, løber forældelsesfristen enkeltvist for hver handling regnet fra det tidspunkt, på hvilket handlingen har fundet sted, og ikke for den samlede adfærd fra det tidspunkt, på hvilket de pågældende handlinger er indledt eller ophørt. Hver handling udgør med andre ord for sit eget vedkommende det specifikke begyndelsestidspunkt for en frist. [...] Hvis en omtvistet handling har vedvaret over tid, f.eks. ved brugen af en maskine, kan sagsøgeren alene kræve godtgørelse for den skade, der følger af brugshandlinger, der er foretaget inden for den treårige frist.«

²⁶ B. Remiche og V. Cassiers, *Droit des brevets d'invention et du savoir-faire: créer, protéger et partager les inventions au XXIe siècle*, Larcier, Bruxelles, 2010, s. 574: »De enkelte krænkende handlinger udgør ikke desto mindre særskilte ikke-forsætlige erstatningspådragende handlinger, der forældes særskilt, selv når de kan tilregnes én og samme person. Den krænkelser, der består i at efterligne det patenterede produkt, forældes dermed særskilt i forhold til den krænkelser, der består i at udbyde nævnte produkt til salg.«

²⁷ A. Casalonga, *Traité technique et pratique des brevets d'invention*, LGDJ, Paris, 1949, bind 2, nr. 1080, s. 159: »[Ved fremstilling af efterligninger] finder der en række af overtrædelser sted, og ikke en vedvarende overtrædelse; følgelig begynder forældelsesfristen at løbe efter hver enkelt krænkelser, og ikke efter den seneste krænkelser.«

²⁸ Europa-Parlamentets og Rådets forordning af 14.6.2017 (EUT 2017, L 154, s. 1).

²⁹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 16.12.2015 (EUT 2015, L 336, s. 1).

³⁰ Jf. punkt 35 i dette forslag til afgørelser.

³¹ Det fremgår af retspraksis, at fire betingelser skal være opfyldt, for at fristen for rettighedsfortabelse på grund af passivitet kan begynde at løbe i tilfælde af brug af et yngre varemærke, der er identisk med det ældre varemærke, eller som ligner dette i en grad, så det kan give anledning til forveksling. For det første skal der ansøges om registrering af det yngre varemærke, for det andet skal anmeldelsen af det yngre varemærke være sket i god tro af dets indehaver, for det tredje skal varemærket anvendes inden for det område, hvor det ældre varemærke er beskyttet, og endelig, for det fjerde, skal indehaveren af det ældre varemærke have kendskab til anvendelsen af det yngre varemærke efter dets registrering. Jf. for så vidt angår direktiv 2015/2436 dom af 22.9.2011, Budějovický Budvar (C-482/09, EU:C:2011:605, præmis 54-58). For så vidt angår forordning 2017/1001, jf. dom af 28.6.2012, I Marchi Italiani og Basile mod KHIM – Odra (B. Antonio Basile 1952) (T-133/09, EU:T:2012:327, præmis 31), og af 27.1.2021, Turk Hava Yollari mod EUIPO – Sky (skylife) (T-382/19, ikke trykt i Sml., EU:T:2021:45, præmis 49).

76. Det ræsonnement, som jeg har redegjort for ovenfor, drages imidlertid ikke i tvivl af denne regel, af følgende to grunde.

77. For det første kan denne regel forklares ved to karakteristika, der er specifikke for varemærkeretten, og for hvilke der ikke findes tilsvarende bestemmelser i hverken patentretten eller plantesortsretten. I modsætning til de to sidstnævnte regelsæt på området for intellektuel ejendomsret, hvor gyldighedsperioden er tidsmæssigt begrænset³², gælder der nemlig for varemærkebeskyttelse en potentielt ubegrænset gyldighedsperiode, hvor det er op til indehaveren at forny registreringen hvert tiende år³³. Ud fra denne synsvinkel kan reglen om rettighedsfortabelse på grund af passivitet fortolkes som en undtagelse fra den potentielt ubegrænsede gyldighedsperiode, der gælder for varemærkebeskyttelse.

78. Desuden er denne regel ligeledes begrundet under hensyntagen til varemærkets væsentlige funktion, som består i over for forbrugeren eller den endelige bruger at garantere oprindelsen af den vare eller tjenesteydelse, der er omfattet af varemærket, hvorved denne sættes i stand til uden risiko for forveksling at adskille varen eller tjenesteydelsen fra varer eller tjenesteydelser med en anden oprindelse³⁴. Rettighedsfortabelse på grund af passivitet forudsætter så at sige, at varemærkets væsentlige funktion ikke længere kan opfyldes, når indehaveren i fem år har tålt anvendelsen af et yngre varemærke, der indebærer en risiko for forveksling.

79. For det andet vil jeg fremhæve, at reglen om rettighedsfortabelse på grund af passivitet er omhandlet i udtrykkelige og udførlige bestemmelser, såvel i forordning 2017/1001 som i direktiv 2015/2436. I betragtning af denne regels drastiske konsekvenser for indehaverens rettigheder er jeg af den opfattelse, at den inden for rammerne af et regelsæt om beskyttelse af intellektuel ejendomsret ikke kan være baseret på en *formodning*. I mangel af tilsvarende bestemmelser i forordning nr. 2100/94 må det således konkluderes, at rettighedsfortabelse på grund af passivitet ikke anvendes inden for sortsbeskyttelse.

80. Henset til samtlige ovenstående betragtninger bør det andet og det tredje spørgsmål fra den forelæggende ret besvares som følger. Artikel 96 i forordning nr. 2100/94 skal fortolkes således, at når den treårige frist er udløbet for så vidt angår handlinger, der gentager sig over tid, forældes alene de handlinger, der har fundet sted tidligere end tre år før fremsættelsen af krav i medfør af artikel 94 og 95 i forordning nr. 2100/94.

81. Indehaveren bevarer følgelig retten til at fremsætte de nævnte krav for så vidt angår de handlinger, der har fundet sted inden for de seneste tre år.

³² Jf. for så vidt angår sortsbeskyttelse artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 2100/94, ifølge hvilken bestemmelse varigheden af denne beskyttelse principielt er 30 år for træarter og druesorter og 25 år for andre sorter.

³³ Jf. artikel 52 og 53 i forordning 2017/1001 og artikel 48 og 49 i direktiv 2015/2436.

³⁴ Jf. bl.a. dom af 23.5.1978, Hoffmann-La Roche (102/77, EU:C:1978:108, præmis 7), og af 31.1.2019, Pandalis mod EUIPO (C-194/17 P, EU:C:2019:80, præmis 84). Jf. ligeledes generaladvokat Trstenjaks forslag til afgørelse Budějovický Budvar (C-482/09, EU:C:2011:46, punkt 63).

VI. Forslag til afgørelse

82. Henset til ovenstående betragtninger foreslår jeg Domstolen at besvare de af Tribunal Supremo (øverste domstol, Spanien) forelagte spørgsmål som følger:

- »1) Artikel 96 i Rådets forordning (EF) nr. 2100/94 af 27. juli 1994 om EF-sortsbeskyttelse skal fortolkes således, at den treårige frist begynder at løbe på tidspunktet for den sidst indtrufne begivenhed, dvs. enten på det tidspunkt, på hvilket EF-sortsbeskyttelsen er blevet meddelt, eller på det tidspunkt, på hvilket indehaveren har fået kendskab til handlingen og den person, der har begået den, vel at mærke uafhængigt af det tidspunkt, på hvilket handlingerne i givet fald er ophørt.
- 2) Artikel 96 i forordning nr. 2100/94 skal fortolkes således, at når den treårige frist er udløbet for så vidt angår handlinger, der gentager sig over tid, forældes alene de handlinger, der har fundet sted tidligere end tre år før fremsættelsen af krav i medfør af artikel 94 og 95 i forordning nr. 2100/94.«